

O'QUVCHILARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK SHART SHAROITLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18512611>

Niyozov Vali Alimardonovich

Samarqand Oriental universitetining 1-kurs magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonining pedagogik shart-sharoitlari tahlil qilinadi hamda ularni musiqa fani orqali amalga oshirish imkoniyatlari yoritib beriladi. Tadqiqotda ta'lim mazmunining kasbiy yo'naltirilganligi, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish, amaliy musiqiy faoliyatni tashkil etish, shuningdek, pedagogning kasbiy yo'naltiruvchi rolining ahamiyati asoslab berilgan.*

Kalit so'zlar: *ijrochi, ijodiy studiya, vokal, bastakor, ijrochi, dirijyor, ovoz rejissyori.*

Bugungi globallashuv va tezkor texnologik taraqqiyot sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – o'quvchilarni ongli ravishda kelajak kasbiy faoliyatga tayyorlashdan iboratdir. Jamiyat taraqqiyoti, mehnat bozoridagi raqobat va zamonaviy kasblarning murakkablashuvi o'quvchilardan nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko'nikma, mustaqil fikrlash va kasbiy moslashuvchanlikni ham talab etadi. Shu sababli o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonini samarali tashkil etish pedagogik shart-sharoitlarni to'g'ri belgilashni taqozo etadi.

O'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash – bu uzluksiz pedagogik jarayon bo'lib, u o'quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari, individual xususiyatlari va jamiyat ehtiyojlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Mazkur jarayonda pedagogik shart-sharoitlar muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogik shart-sharoitlar deganda ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlovchi tashkiliy, metodik, psixologik va ijtimoiy omillar majmui tushuniladi.

O'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning muhim pedagogik shartlaridan biri – ta'lim mazmunining kasbiy yo'naltirilganligidir. Dars jarayonida fanlar mazmunini real hayot va kelajak kasblar bilan bog'lash, amaliy misollar asosida tushuntirish o'quvchilarda kasbga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

Ikkinchi muhim shart – o'quvchilarning individual qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash hamda rivojlantirishdir. Har bir o'quvchi o'ziga xos imkoniyat va layoqatga ega bo'lib, pedagoglar ushbu xususiyatlarni e'tiborga olgan holda kasbiy yo'naltirish ishlarini olib borishlari zarur. Psixologik diagnostika, suhbatlar, testlar va kuzatishlar orqali o'quvchilarning kasbiy moyilliklarini aniqlash bu borada muhim ahamiyatga ega.

Uchinchi pedagogik shart – amaliy faoliyatni tashkil etishdir. O'quvchilarni turli to'garaklar, loyihalar, amaliy mashg'ulotlar va kasbga oid treninglarga jalb etish ularning

kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Amaliy faoliyat orqali o'quvchilar o'z bilimlarini sinab ko'rish, real muammolarni hal qilish va jamoada ishlash ko'nikmalarini egallaydilar.

Shuningdek, o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda pedagogning kasbiy mahorati va yo'naltiruvchi roli muhimdir. O'qituvchi o'quvchilar uchun nafaqat bilim manbai, balki maslahatchi, motivator va yo'l ko'rsatuvchi bo'lishi lozim. Zamonaviy pedagog innovatsion metodlar, interfaol texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalaridan samarali foydalangan holda ta'lim jarayonini tashkil etishi zarur.

Yana bir muhim shart – ta'lim muassasasi, oila va jamiyat hamkorligidir. Ota-onalar, ishlab chiqarish korxonalari, kasb-hunar markazlari va oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlik o'quvchilarning kasbiy tasavvurlarini kengaytiradi va ularning ongli kasb tanlashiga yordam beradi.

Musiqqa fani orqali o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashga doir pedagogik misollar

Musiqqa pedagogikasi amaliy fanlardan biri bo'lib, o'qituvchining ta'lim jarayonida musiqiy bilim va ko'nikmalarni qanday tashkil etish, o'quvchilarni qanday ravishda jalb qilish va ularning ijodiy qobiliyatlarini qanday rivojlantirish kerakligi haqida nazariy va amaliy bilimlar beradi. Bu fan orqali musiqqa o'qituvchilari turli metodik yondashuvlar va texnikalarni, shu jumladan o'quvchilarni rag'batlantirish, o'quv jarayonini boshqarish va uning samaradorligini oshirish usullarini o'rganadilar.

Bu fan o'quvchilarni estetik jihatdan tarbiyalash bilan birga, ularni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlashda ham muhim vosita hisoblanadi. Musiqqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda ijodkorlik, sahna madaniyati, jamoada ishlash, tinglash va tahlil qilish kabi kasbiy ahamiyatga ega kompetensiyalar shakllanadi.

Ta'lim mazmunining kasbiy yo'naltirilganligi musiqqa fanida, avvalo, dars jarayonida musiqiy kasblar bilan tanishtirish orqali namoyon bo'ladi. Masalan, bastakor, ijrochi, dirijyor, musiqashunos, ovoz rejissyori, musiqqa o'qituvchisi kabi kasblar haqida ma'lumot berish, ularning faoliyati bilan bog'liq real misollar keltirish o'quvchilarda kasbga bo'lgan qiziqishni oshiradi. Dars davomida mashhur san'atkorlar hayoti va ijodini tahlil qilish orqali o'quvchilar musiqiy kasbning ijtimoiy ahamiyatini chuqurroq anglay boshlaydilar.

O'quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish musiqqa fanida alohida ahamiyatga ega. Masalan, ayrim o'quvchilarda vokal qobiliyati, boshqalarida esa cholg'u ijrochiligi yoki ritmni sezish qobiliyati kuchli bo'lishi mumkin. O'qituvchi ushbu farqlarni hisobga olgan holda o'quvchilarga individual topshiriqlar beradi: kimdir yakkaxon kuylaydi, kimdir xor tarkibida ishtirok etadi, yana boshqasi esa musiqqa asarlarini tahlil qilish bilan shug'ullanadi. Bu esa o'quvchilarning o'z imkoniyatlarini anglashiga va kelajakda mos kasb tanlashiga yordam beradi.

Amaliy faoliyatni tashkil etish musiqqa fanida kasbiy tayyorgarlikning muhim sharti hisoblanadi. Maktabda tashkil etiladigan konsertlar, bayram tadbirlari, ijodiy kechalar va musiqiy tanlovlar o'quvchilar uchun haqiqiy sahna tajribasini yaratadi. Masalan, Navro'z

yoki Mustaqillik bayramiga bag'ishlangan konsert dasturini tayyorlash jarayonida o'quvchilar ijrochi, boshlovchi, sahna bezagi bilan shug'ullanuvchi yoki texnik mas'ul rollarini bajaradilar. Bu jarayon ularni san'at sohasidagi kasblarga yaqinlashtiradi.

Pedagogning kasbiy yo'naltiruvchi roli musiqa darslarida ayniqsa yaqqol namoyon bo'ladi. Musiqa o'qituvchisi o'quvchilarni san'at maktablari, musiqa kollejlari va ijodiy studiyalar faoliyati bilan tanishtirishi, iqtidorli o'quvchilarni qo'shimcha ta'lim muassasalariga yo'naltirishi mumkin. Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalangan holda musiqa yozish dasturlari, fonogramma tayyorlash va ovoz bilan ishlash asoslarini o'rgatish orqali o'quvchilarda zamonaviy musiqiy kasblarga qiziqish uyg'otiladi.

Ta'lim muassasasi va jamiyat hamkorligi musiqa fani orqali kasbiy tayyorgarlikni kuchaytiradi. Masalan, mahalliy san'atkorlar, musiqa maktabi o'qituvchilari yoki filarmoniya xodimlari bilan uchrashuvlar tashkil etish o'quvchilarga kasb haqidagi real tasavvurlarni beradi. Bunday uchrashuvlar o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy rejalari shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, musiqa fani o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda katta imkoniyatlarga ega bo'lib, to'g'ri tashkil etilgan pedagogik shart-sharoitlar orqali o'quvchilarda nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalar, balki kelajak kasbiy muvaffaqiyat uchun zarur bo'lgan shaxsiy sifatlar ham shakllantiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. A.Q.Munavvarov "Pedagogika" o'quv qo'llanma Toshkent-1996, O'qituvchi nashriyoti.
2. U.I.Inoyatov, N.A.Muslimov, D.I.Ro'ziyeva, M.H.Usmonboyeva. "Pedagogika" nopedagogik oliy ta'lim muassasalari uchun darslik, Toshkent-2016, Nizomiy nomidagi TDPU.
3. Aliqulova M.M., "Innovatsion pedagogika" uslubiy qo'llanma, Toshkent2012, Iqtisodiyot universiteti – TDIU nashriyoti.
4. N.Muslimov, M.Usmonboyeva, D.Sayfurov, A.To'rayev, "Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari" o'quv-metodik qo'llanma, Toshkent-2015, "Sano-standart" MCHJ bosmaxonasi.
5. N.Maxmudov, "O'qituvchi nutq madaniyati" darslik, Toshkent-2007, Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti.
6. К.Б. Холиков. Диезли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари. Science and Education 3 (9), 416-421.
7. К.Б. Холиков. Бемолли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари ва креативлиги. Science and Education 3 (10), 533-539.
8. К.Б. Холиков. Теоретические основы определения механических свойств музыкальных и шумовых звуков при динамических воздействиях.. Scientific progress 2. ELEKTRON TA'LIM RESURSLARI

1. <http://www.edu.uz> - O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi portali.
2. <http://www.uzedu.uz> - O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi portali.